

Konflikten om naturreservat och naturvårdsavtal

- Är skogen en hållbar resurs som alla ska ha tillgång till?

Kajsa Fröberg och Sara Adlers

Självständigt arbete i företagsekonomi, 15 hp • G2E

Agronomprogrammet – ekonomi

Examensarbete - SLU, Institutionen för ekonomi, No 1322 • ISSN 1401–4084

Uppsala 2020

Konflikten om naturreservat och naturvårdsavtal

*Kajsa Fröberg
Sara Adlers*

Handledare:	Iryna Kristensen, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för Ekonomi
Examinator:	Karin Hakelius, Sveriges Lantbruksuniversitet, Institutionen för Ekonomi
Omfattning:	15 hp
Nivå och fördjupning:	G2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i företagsekonomi
Kurskod:	EX0902
Program/utbildning:	Agronomprogrammet – ekonomi 300,0 hp
Ansvarig institution:	Institutionen för ekonomi
Fakultet:	Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap (NJ)
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2020
Omslagsbild:	Kajsa Fröberg
Serienamn:	Institutionen för ekonomi
Delnummer:	1322
ISSN:	1401–4084
Elektronisk publicering:	http://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	beslutsteori, hållbar produktion, hållbar utveckling, kommunikation, skog, skogsägande, äganderätt

Tack

Vi vill tacka vår handledare Iryna Kristensen som väglett vårt arbete på ett bra och lätsamt vis. Tack för alla intressanta diskussioner och goda råd under processens gång.

Stort tack till Fredrik Staland på Mellanskog som med engagemang och intresse bidragit med tips och kontaktuppgifter till enkätsvarande skogsägare, till Karin Wiklund på Länsstyrelsen som bidragit med information om naturreservat och även delgivit betydelsefullt material till arbetet samt till Ellen Salomonsson på Skogsstyrelsen för visat engagemang och information om naturvårdsavtal.

Vi vill också visa vår tacksamhet till alla skogsägare som ställt upp på intervjuer och delat med sig av värdefulla åsikter och erfarenheter.

Slutligen vill vi tacka våra nära och kära för alla hejarop och all stöttning under arbetets gång.

Sammanfattning

Äganderätt är en del av skogsägande som för många människor är betydelsefullt. Det är värden som inte går att betala för, eftersom ingen ersättning kan täcka känslomässiga värden som ibland under lång tid har byggts upp. Skogsnäringen bidrar med drygt 200 000 arbetstillfällen i Sverige varje år och utgör en stor del av exporthandeln. När skog avverkas försvinner den miljö som för många arter är nödvändig. Vissa rödlistade arter riskerar att helt försvinna i takt med människans behov av pengar. För att dessa arter inte ska riskera att utrotas och för att istället värna den biologiska mångfalden finns naturvårdande åtgärder som hindrar avverkning av produktiv skogsmark. Det är irrelevant om marken ägs av en privat skogsägare som har äganderätt på sin mark när det kommer till att skydda hotade arter.

Hållbar utveckling är ett begrepp som med en enkel förklaring handlar om att en resurs inte utplånas, utan går att utnyttja trots tidigare användning. Skogen är en hållbar och förnybar resurs som hela tiden växer, avverkas, förnygras och följer sitt naturliga kretslopp. Det är viktigt att bibehålla de hållbara målen vid användning av skogen, inte bara de ekonomiska. Man bör även ha de ekologiska, miljömässiga och sociala målen i åtanke, för att inte förbruka den naturresurs som skogen är på många sätt.

Myndigheter som Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket beslutar och ansvarar för de skyddsformer som inkluderas i studien; naturreservat och naturvårdsavtal. Tillsammans med skogsägaren ska ett avtal utformas så ett långsiktigt och hållbart skydd kan utvecklas för de berörda arterna. Skogsägare upplever tyvärr inte alltid att den avsedda dialogen mellan dem och myndigheterna inträffar. Studien berör därför frågan vad skogsägarna egentligen tycker om dessa skydd och hur har processen sett ut?

Den konflikt som vuxit fram gällande äganderättsfrågan vill Sveriges regering försöka reda ut och låter därför göra en undersökning som syftar till att öka förtroendet mellan myndigheter, skogsägare och andra aktörer.

Abstract

Forest management and ownership are topics that affect not only a large amount of people but also our country as a whole. The foresting industry generates 200 000 jobs every year and is a crucial resource for Sweden's exports and economical trade.

The forest is a sustainable and renewable resource that is constantly growing, harvested, and being replanted; thus, following a natural cycle when forests are cut down, many species are at risk of being eradicated due to loss of their habitat. For that reason, it is important to weigh the risk of loss of sustainability and potential eradication of wildlife and the forest ecosystem against the benefit of economic gain.

Authorities such as Länsstyrelsen, Naturvårdsverket and Skogsstyrelsen are in control of the forest maintenance and all agreements surrounding it. These authorities are the ones that have the responsibility to offer compensation to forest owners, who's land is protected due to endangered species. However, this compensation is perceived as being too little compared to the amount the forest would produce if it could be cut down and cultivated. Unfortunately, forest owners tend to feel that their opinions are landing on deaf ears and that the dialogue between them and the authorities is one-sided. This has led to a conflict between the authorities and forest owners. This conflict is currently being investigated by the Swedish Government and has not yet been resolved. Hopefully, a mutual agreement will be agreed upon and allow the trust between authorities and forest owners to be strengthen.

Innehållsförteckning

1 INTRODUKTION	1
1.1 BAKGRUND	1
1.1.1 Hållbar utveckling i skogsbruk.....	1
1.1.2 Skogsvårdslagstiftningen.....	3
1.1.2 Formella skydd av skogsmark	3
1.1.4 Vad grundas konflikten i?.....	4
1.2 PROBLEM, SYFTE OCH FRÅGOR.....	5
1.2.1 Problembeskrivning.....	5
1.2.2 Syfte och frågeställningar.....	6
1.3 AVGRÄNSNINGAR.....	6
1.4 VAL AV TEORIER	6
1.5 STUDIENS UPPBYGGNAD.....	7
2 TEORI.....	8
2.1 BESLUTSTEORI	8
2.1.1 En beslutsfattande process	8
2.1.2 Normativ beslutsteori	8
2.1.3 Deskriptiv beslutsteori.....	9
2.2 KOMMUNIKATIONSTEORI	9
2.2.1 Kommunikationsmodellen	9
2.2.2 Etic och emic	10
2.2.3 Kommunikation inom företagsvärlden	10
2.3 TEORETISK SAMMANFATTNING	11
3 METOD	13
3.1 KVALITATIV FORSKNINGSMETOD MED INSLAG AV KVANTITATIV FORSKNING.....	13
3.2 HUR SAMLADES DET EMPIRISKA MATERIALET IN?	14
3.2.1 Intervjuer	14
3.2.2 Val av intervjupersoner	14
3.2.3 Etisk reflektion.....	15
3.2.4 Validitet och reliabilitet.....	15
3.2.5 Generaliserbarhet.....	15
3.2.6 Kritisk reflektion.....	16
4 RESULTAT.....	17
4.1 KORTFATTADE SVAR FRÅN ENKÄT	17
4.2 BESLUTANDE OM IMPLEMENTERING OCH ERSÄTTNING	17
4.2.1 Naturreservat.....	17
4.2.2 Naturvårdsavtal.....	18
4.3 KOMMUNIKATION OM IMPLEMENTERING OCH ERSÄTTNING	19
4.3.1 Naturreservat.....	19
4.3.2 Naturvårdsavtal.....	20
5 DISKUSSION.....	21
5.1 BESLUTANDE OM IMPLEMENTERING OCH ERSÄTTNING	21
5.2 KOMMUNIKATION OM IMPLEMENTERING OCH ERSÄTTNING	21

6 SLUTSATSER.....	23
6.1 SLUTSATSER I ENIGHET MED STUDIENS SYFTE OCH FORSKNINGSFRÅGOR	23
6.2 KRITISK REFLEKTION AV SLUTSATSERNA	23
6.3 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING.....	23
REFERENSER.....	25
<i>Litteratur och publikationer .....</i>	<i>25</i>
<i>Internet.....</i>	<i>27</i>
<i>Lagar .....</i>	<i>29</i>
<i>Muntliga källor.....</i>	<i>29</i>
BILAGA 1: ENKÄT TILL SKOGSÄGARE I UPPSALA LÄN	30
BILAGA 2: INTERVJU MED SKOGSÄGARE	31
BILAGA 3: INTERVJU MED LÄNSSTYRELSEN	32
BILAGA 4: INTERVJU MED SKOGSSTYRELSEN	33

Figurförteckning

Figur 1: Transmission model. Källa: Egen bearbetning	9
Figur 2: Etic och Emic. Källa: Egen bearbetning	10
Figur 3: Är ersättningen för naturreservat/naturvårdsavtal tillräcklig? Källa: Egen bearbetning.	17

1 Introduktion

Det här kapitlet behandlar inledningsvis studiens bakgrund som efter hand leder fram till problembeskrivningen, syfte samt forskningsfrågorna. Därefter nämns avgränsningar, val av teorier samt hur studien är uppbyggd.

1.1 Bakgrund

1.1.1 Hållbar utveckling i skogsbruk

Begreppet hållbar utveckling har genom åren etablerats och beskrivs numera som en viktig del av samhället, inte minst med anledning av den miljödebatt som drivs. Att tillämpa begreppet hållbar utveckling blir alltmer naturligt eftersom det kan anpassas till flera processer samt ger ökat utrymme så att dessa mål uppnås (Dresner 2002). I slutet av 1980-talet blev begreppet för första gången introducerat (Förenta nationerna 2016).

Brundtlandskommissionen, som fick sitt namn efter Norges dåvarande statsminister Gro Harlem Brundtland, definierade termen hållbar utveckling enligt följande: *”En hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”* (Förenta nationerna 2016:1).

Utveckling och tillväxt måste därmed, i och med den nya definitionen, äga rum på miljöns villkor (ibid.). I begreppet hållbar utveckling inkluderas: ekonomisk hållbarhet, ekologisk hållbarhet och social hållbarhet, som tillsammans ska uppfyllas och stödja varandra (Regeringen, Skrivelse 1992/93:13). Under Rio-konferensen 1992, FN:s konferens om miljö och utveckling (Nationalencyklopedin 2020), presenterades att all utveckling skulle vara hållbar där ekonomiska, sociala och ekologiska faktorer tillsammans skulle vägas ihop inför beslut som skulle fattas (Förenta nationerna 2016).

Sedan 1992 och Rio-konferensen har stort fokus lagts på att definiera vad som menas med hållbart skogsbruk (PEFC 2020) eftersom det är svårtolkat. Många anser däremot att en generell definition av hållbart skogsbruk är svår att enas om. Det är istället en process där både begrepp och metoder ständigt utvecklas (Skogsindustrierna 2020). Det handlar om att försöka bevara balansen mellan ekonomisk, social och ekologisk hänsyn för att skogen ska ge maximalt värde för alla parter. Virkesproduktion behöver därmed inte ställas mot bevarandet av höga naturvärden utan kan genomföras ändå. Det är viktigt att bedöma helheten med dessa olika mål för att sträva efter att uppfylla dem tillsammans (Skogsindustrierna 2020). Skogliga resurser är såväl viktiga för bevarandet av biologisk mångfald som för den globala handelns överlevnad (Siry et al. 2003). Skogsbruket är därför tvunget att uppfylla de krav som inkluderas i begreppet hållbar utveckling.

Ekonomiska aspekter

Skydd av skog påverkar den inhemska produktionen och bevarandet av en växande cirkulär bioekonomi (SEI 2017). Bioekonomi innebär att människan lever utan att förbruka jordens ändliga resurser, exempelvis olja (Skogssverige 2017). För att utveckling av ekonomier baserade på förnybara råvaror ska vara genomförbart är tillgång till mark och vatten en förutsättning. I Sverige är skogen och skogsråvaran en bas för den inhemska bioekonomin, eftersom landet täcks av två tredjedelar av skog (ibid.).

Världen domineras till 87 procent av statligt ägda skogar. Det medför såväl stabila budgetar och förordningar som inkluderar skogsbevarande samt förvaltning som minskar korruption,

vilket krävs för en förbättrad skogsförvaltning på offentlig mark (Siry et al. 2003). Utan skogliga skyddsåtgärder och förordningar finns risken för överproduktion. Det innebär att de ekonomiska aspekterna, utan någon hänsyn till de ekologiska och sociala aspekterna, helt kan ta över (Ekelund och Hamilton 2001). Den världsekonomiska globaliseringen har medfört ett ökat värde för handel av trävaror, vilket i sig gör skogsmark värdefullt.

Skogsnäringen beskrivs av Skogssverige (2019) som betydelsefull för samhällsekonomin eftersom den skapar sysselsättning för drygt 200 000 personer årligen och är en viktig del av landets industri samt handelsexport. Landsbygdens invånare ser ibland skogsnäringen som en avgörande inkomstkälla vid dilemman såsom avfolkning och en svag arbetsmarknad. Skogen genererar sociala värden i form av friluftsliv och naturturism, vilket i sin tur ger ett ekonomiskt värde från besökare som gynnar den berörda bygden och kan avgöra dess framtida population (ibid).

Ekologiska aspekter

Skogsmark skapar fördelar för ekologiska faktorer, däribland biologisk mångfald, lagring av kol och skydd för vattendrag (Siry et al. 2003). Skogsmark säkrar exempelvis framställande av kvalitativt vatten genom styrning av flöde och vattenmängd (Lindenmayer och Franklin 2003). Dessutom återfinns den större delen av växt- och djurliv i skogen. Många betydelsefulla ekosystem, som även de tillhör skogen, är ytterligare exempel på skogsmarkens betydelse för naturen och dess överlevnad. Dessa ekosystem är dominerade av den mänskliga markanvändningen, som under de senaste decennierna har drabbats av ökade energi-, vatten- och gödningsförbrukning vilket har resulterat i minskad biologisk mångfald (Rist och Moen 2013). Det handlar dock inte bara om att bevara gammal skog utan även yngre skog. Dessa områden innehåller olika typer av biologisk mångfald och naturvärden som finns på platsen (Rannikko 1999). De organismer som finns i skogen bidrar till pollinering av såväl skogens egna bär som närliggande trädgårds- och jordbruksgrödor (Hansen, Malmaeus & Lindblad 2014).

Det är ofta som politik blir inblandat vid beslutande om biologisk mångfald och dess bevarande. Ofta finns det olika åsikter som kolliderar (Rannikko 1999). Dessa skilda åsikter kommer vanligtvis från intresserade människor som saknar kunskap om specifika områden och dess mål, exempelvis skogsägare och medborgare som interagerar med det berörda området. En del vill endast bevara skogsmark utan att förnya den. Andra prioriterar endast det ekonomiska syftet och ser inga fördelar med att bevara skogsmark (ibid.). Därför är det viktigt att beslutsfattare samarbetar och kan värdera olika värden och mål, för att skapa en varierad skog som passar alla (Rannikko 1999).

Sociala aspekter

En anledning till att skydda skogsmark är allmänhetens rätt till nyttjande av skog, i form av naturreservat, som medför många besök av allmänheten. Allemansrätten, den rättighet som ger allmänheten tillgång till skog och mark, medför även skyldigheter att inte störa eller förstöra den natur som på området är skyddat (Naturvårdsverket 2019).

Kring arbetet som rör bevarande av skogsmark är det av stor vikt att inte glömma bort områdets befolkning och deras levnadsvillkor. Skogsmarken är ofta en inkomstkälla för dessa människor (Rannikko 1999). Det är betydelsefullt att ett område är i symbios såväl med människor som med djur, samt att området upplevs som positivt för framtida forskning och undersökningar så att skogens utveckling går framåt. Forskningen är beroende av dessa

bevarade områden eftersom det är en förutsättning för att kunna studera skogens utveckling, men framförallt behövs bevarade områden för att bibehålla den biologiska mångfalden och många känsliga arter därtill (ibid.).

1.1.2 Skogsvårdslagstiftningen

Skogsvårdslagstiftningen (1979:429) (2020) syftar till att säkerställa en god produktion samtidigt som hållbar utveckling och värdefulla arters bevarande ska tas i beaktande (Gustafsson 2001). Skogsmarken beskrivs som en nationell tillgång, en förnybar resurs som på ett hållbart sätt ska generera en god avkastning samt gynna den biologiska mångfalden. Dess skötsel ska även ta hänsyn till sociala allmänna intressen, exempelvis natur- och kulturaspekter samt utformning av bebyggelse (1979:429).

Dessvärre har skogsvårdslagstiftningen under årens lopp fått mycket kritik av såväl samhället som Skogsstyrelsen för att dess kriterier inte uppfylls. Så mycket som en tredjedel av den mark som i Sverige skyddas enligt skogsvårdslagstiftningen uppfyller inte de kriterier som branschen kräver. Det kan innebära bristande naturvårdshänsyn i samband med avverkning (ATL 2013). Det kan resultera i att den som brukar skogen får avverkningsförbud och området måste lämnas kvar av hänsyn till kultur- och miljövärden. För att skogsägaren eller skogsindustrin lättare ska kunna följa de regler som föreskrivs har Skogsstyrelsen arbetat med att tydliggöra lagen, för att undvika situationer som skapar konflikter (ibid.). Lagen kan upplevas som väldigt begränsande och hindrar därför skogsägare från alternativa skogsbruksåtgärder. Därför föreslås att lagen ska ändras så fler varianter av skogsbruk kan tillämpas (Sveriges radio 2012).

Delar av skogsvårdslagstiftningen anses vara skrivna på ett otydligt sätt då brott mot föreskrifterna inte ger någon påföljd. Lagen beskrivs därför som ”tandlös” och rekommenderas att skrivas om för att enklare kunna döma skogsägare eller skogsbolag som bryter mot lagen (Sveriges natur 2019).

Skogsvårdslagstiftningen har dessutom framkallat en metod som kallas för ”omvänd naturvårdsgallring”, en metod som innebär att skogsägare aktivt arbetar för att i sin skog städa bort död ved som är en viktig beståndsdel i biologisk mångfald. Syftet med städningen är att få en ensidig skog som inte innehar höga naturvärden, eftersom skogsägare inte vill bli av med bestämmanderätten över sin skog (Sveriges natur 2019). Skogsvårdslagstiftningen för med andra ord inte bara fördelar med sig och det finns mycket som visar på betydelsen av att lagen skrivs om så den anpassas till skogsägare så att inte situationer där exempelvis omvänd naturvårdsgallring ska uppstå i framtiden.

1.1.2 Formella skydd av skogsmark

Naturreservat

Naturreservat är den skyddsform som utgör störst andel av skyddad natur i Sverige. Det finns drygt 5000 naturreservat utspridda över hela landet (Naturvårdsverket 2020). Skyddsformen syftar till att särskilt bevara värdefulla natur- och livsmiljöer för skyddsvärda arter. I enlighet med FN:s agenda 2030 ska Sverige, genom naturreservat, uppnå uppsatta miljömål och arbeta för en hållbar utveckling (Naturkartan 2018).

Till skillnad från andra skyddande former för naturreservat med sig fler restriktioner samt hårdare regler. Det kan exempelvis komma att inkludera ett helt köp av mark vid

implementeringen för skogsägaren. Länsstyrelsen, som ansvarar för naturreservat, kan ta beslut om att anlägga gångstigar samt andra leder för allmänhetens intresse eller besluta om förbud mot skogsbruk och jakt inom ett specifikt område (Naturvårdsverket 2013).

Genom expropriationslagen (1972:719) kan en fastighet som inte ägs av staten tas i anspråk, för att exempelvis bilda naturreservat. Enligt Miljöbalken (1998:808) har skogsägaren rätt att få bli delgiven information om varför ett specifikt område ska klassificeras som naturreservat samt hur det kan komma att påverka framtida skogsbruket.

Naturvårdsavtal

Naturvårdsavtal beskrivs i Jordabalken (JB) som ett avtal med syfte att utveckla och bevara landets höga naturvärden. Avtalet kan lägst gälla under ett år och som högst i femtio år efter undertecknandet (1998:861). Naturvårdsavtal räknas som en nyttjanderätt och det krävs ett gemensamt beslut kring avtalets utformande för att området ska ingå ett naturvårdsavtal (Skogsstyrelsen 2017). Ersättningen som utgår beror på hur lång tid avtalet sträcker sig, därför finns inte någon fast ersättning. Ett avtal som varar i femtio år genererar en ersättning som motsvarar 60 procent av områdets rotnetto (Skogsstyrelsen 2017). Rotnetto innebär det faktiska pris inklusive omkostnader. Det finns olika sorters naturvårdsavtal. Den vanligaste typen rör områden med höga naturvärden. Andra exempel är ekoparksavtal och fastighetsavtal (Skogsstyrelsen 2017). Dessa berörs inte i studien.

Beslutsfattande myndigheter

De myndigheter som beslutar om naturreservat och naturvårdsavtal är Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket. Länsstyrelsen beslutar om naturreservat (1998:808) medan naturvårdsavtal hanteras av Skogsstyrelsen (Naturvårdsverket 2020). Naturvårdsverket har ansvar för reservaten efter själva bildandet. Det innebär att Naturvårdsverket ansvarar för de statliga anslagen för bildandet och därefter förvaltningen av de befintliga reservaten (Naturvårdsverket 2013). Naturvårdsverket kontrollerar att aktörer som exempelvis Länsstyrelsen fullföljer sina arbetsuppgifter, att naturen skyddas och sköts på ett hållbart sätt så att de värdefulla tillgångarna bevaras.

Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen arbetar tillsammans med skogsägaren genom diskussioner för att tillfredsställa alla parter. Skogsstyrelsen är den myndighet som skogsägaren vänder sig till vid önskemål om ekonomiska medel för projekt i skogen eller naturvårdsavtal medan Länsstyrelsen föreslår beslut om reservat för skogsägaren (Naturvårdsverket 2020).

1.1.4 Vad grundas konflikten i?

Konflikten angående naturreservat och naturvårdsavtal beror till stor del på att skogsägaren upplever skyddet som ett angrepp mot rätten att själv bestämma över sin skog (Bocké 2007). Den konflikten bekräftas även av Froster (2019) som också hon beskriver hur starka känslor väcks till liv angående frågan om äganderätt. Skogsägaren, som ibland inte har någon talan, måste finna sig i beslutet och acceptera konsekvenserna. Froster (2019) förklarar vidare betydelsen av att få bestämma över sin skogsmark, vilket tyder på att den känslomässiga faktorn är övervägande. Därför behöver diskussionen med skogsägaren så att åtgärder påbörjas så snart ett skydd blir aktuellt, för att undvika konflikter, utdragna processer och missnöje (Bocké 2007). Också Pettersson (2019) beskriver vikten av att relationen mellan myndigheter och skogsägare förbättras.

Staten kan, ifall kraven gällande avtalen inte efterföljs, kräva att ersättningen återbetalas vilket också skapar en osäkerhet hos skogsägare (Tedorovic 2015). Det kan också uppstå en konflikt gällande inlösning av mark eftersom skogsägaren ibland upplever att ersättningen är felaktig. Den ersättning som skogsägaren har rätt till ska motsvara marknadsvärdet och ytterligare 25 procent (Naturvårdsverket 2013). Staten beskriver den problematiken som ett missförstånd då ersättningen faktiskt motsvarar uppsatta krav men lätt kan uppfattas som att det endast är marknadsvärde och att de extra 25 procenten inte är medräknade (Länsstyrelsen Jämtlands län 2019).

Sveriges riksdag (2019) har beslutat om en utredning som syftar till att öka förtroendet mellan myndigheter, skogsägare och andra aktörer. Utredningen har som målsättning att stärka den privata äganderätten, där inskränkningar på en skogsägars fastighet ska ske i samtycke med skogsägaren (ibid.). Det ska ske genom mer effektiva skydds- och ersättningsformer. Ersättningen förväntas ge skogsägaren ekonomiska fördelar eller på annat vis gynna arbetet för en biologisk mångfald och skapa fler allmänna intressen. Den ska även vara samhällsekonomiskt effektiv, sikta mot ett hållbart skogsbruk samt täcka den inskränkning som skapas mot äganderätt och brukningsrätt.

1.2 Problem, syfte och frågor

1.2.1 Problembeskrivning

Skogsmark är en hållbar resurs som även ska brukas hållbart, enligt Rio-konventionen 1992 (PEFC 2020). Det förutsätter en balans mellan de tre hållbara aspekterna: ekonomi, ekologi och socialt (Skogsindustrierna 2020). Som ett hjälpmedel till denna balans utvecklades skogsvårdslagen 1994 (Gustafsson 2001). Ett resultat av skogsvårdslagen är att fler områden har inkluderats i olika skyddsformer. Skogsvårdslagen är för många svårtolkad. En konsekvens av det är ett visst utrymme för missuppfattningar vilket medför bristande naturvårdshänsyn i samband med avverkning (ATL 2013).

Så mycket som en tredjedel av den mark som i Sverige skyddas enligt skogsvårdslagstiftningen uppfyller inte de kriterier som branschen kräver. Det kan innebära bristande naturvårdshänsyn i samband med avverkning

En allmän uppfattning hos skogsägare, vilket också har bekräftats under intervjuer i studien, är att dessa införanden av skogsskydd kan upplevas som tvångsmässiga. En konflikt har därför blossat upp mellan skogsägare och beslutande myndigheter (Bocké 2007). Länsstyrelsen beslutar om naturreservat och Skogsstyrelsen beslutar om naturvårdsavtal. Skogsägare upplever att de gått miste om bestämmanderätten över sin egen skogsmark (Bocké 2007). När beslutsfattaren, i det här fallet myndigheten, inför en sådan skyddsform brister kommunikationen mellan parterna. Ett normativt beslut uppfattas som rationellt för beslutsfattaren (Slovic et al 2008), men utan dialog och inkludering uppfattar skogsägaren situationen endast som att de förlorar sin bestämmanderätt. Ett deskriptivt beslut inkluderar dialogen som en del i processen (Slavic et al 2008), vilket efterfrågas av skogsägaren. Kommunikationen mellan skogsägare och beslutande myndighet är bristfällig, i vissa fall inte ens befintlig. Jo och Shim (2012) förtydligar vikten av att bägge parter får utbyte av en kommunikation, så det utvecklas en diskussion. I dagsläget beskylls processen gällande naturreservat och naturvårdsavtal för att inte vara uppfylld. Denna uppsats avser att utveckla området.

1.2.2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att klargöra hur beslut vid avtalsstiftande gällande skydd av skogsmark upplevs av skogsägaren. Studien har även som målsättning att redogöra för om ersättningen motsvarar förlusten av produktiv skogsmark. Studien lyfter fram de beslutsprocesser som ligger till grund för avtalen samt den bristande dialog som råder mellan skogsägare och myndigheter. De ligger båda till grund för den konflikt och misstro som finns hos många skogsägare.

Följande frågeställningar ligger till grund för studien:

- Hur upplevs de avtal som utgår till privata skogsägare vid implementering av naturreservat eller naturvårdsavtal?
- Hur upplevs kommunikationen mellan beslutsfattaren och den privata skogsägaren?

1.3 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa studien till att endast beröra naturreservat och naturvårdsavtal. Detta beror på att dessa skyddsformer är förknippade med en ersättning. Frågor som rör ersättning och ekonomiska aspekter kan ofta innebära känslor och delade åsikter. Den konflikten som berörs i uppsatsen grundas i delade åsikter angående ersättning som utgår. Vårt arbete grundas i ett samarbete tillsammans med skogsägarföreningen Mellanskog i syfte att komma i kontakt med skogsägare i Uppsala län. Det är intressant att undersöka Uppsala län eftersom mycket av länets skogsareal är tätortsnära skogsmark vilket resulterar i ett flertal olika intressen inom skogsbruket såsom ekonomiska, ekologiska och sociala.

Vidare kontaktades Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen i Uppsala för att, genom intervjuer, delge information om berörda skyddsformer, som dessa myndigheter ansvarar för. Dessa intervjuer skedde via Skype och Zoom, två digitala kommunikationsprogram, på grund av rekommendationer vid Covid-19. Skogsägarna som deltog i studien deltog istället via telefon.

1.4 Val av teorier

Teorierna som studien grundas på är *beslutsteori* och *kommunikationsteori*. Valet av dessa teorier var naturligt/logiskt/relevant eftersom den konflikt som pågår mellan skogsägare och myndigheter till stor del består av missförstånd kring beslut samt bristande kommunikation.

Beslutsteori tas upp i studien på en rad olika sätt. Eftersom det är konflikten mellan skogsägare och myndigheter som studien utgår ifrån inleds teorikapitlet med att försöka reda ut den beslutsfattande processen. Därefter går författarna mer detaljerat in på skillnaderna mellan ett normativt och ett deskriptivt beslutsfattande. Avsnittet om beslutsteori syftar till att tydliggöra processen kring beslut och framför allt varför samt hur ett beslut fattas.

Kommunikationsteori inkluderas i studien genom (användandet av) kommunikationsmodellen ”Transmission Model”, en beskrivning av hur information skickas från avsändaren och till slut når fram till mottagaren och sin slutgiltiga destination. På vägen kan det uppstå ett brus som förhindrar informationen att nå fram till mottagaren. Modellen kan med fördel appliceras på dialogen mellan skogsägare och myndigheter. Nästa del i teorin inkluderar etic och emic, två välkända motparter inom kommunikationsteorin. Genom att försöka förstå hur dessa parter beter sig i förhållande till varandra och hur de upplever varandra, kan anledningen till konflikten förhoppningsvis klarna

1.5 Studiens uppbyggnad

Uppsatsen är uppbyggd på följande sätt: introduktion, teori, metod, resultat, diskussion och slutsatser. Introduktionen redogör för en kortfattad bakgrund till ämnet, problembeskrivning samt syfte och frågeställningar. Vidare i kapitlet beskrivs de avgränsningar som gjorts och varför. Teorikapitlet innefattar uppsatsens teoretiska ramverk: *beslutsteori* och *kommunikationsteori*. Kapitlet avslutas med en teoretisk sammanfattning för att ge läsaren en utgångspunkt inför kommande läsning. Metodkapitlet beskriver valet av metod för uppsatsen. Tillvägagångssättet vid insamlandet av material beskrivs och därtill redogörs för valet av geografiskt område samt intervjupersoner, etisk och kritisk reflektion, generaliserbarhet samt validitet och reliabilitet. Resultatkapitlet redogör för studiens insamlade empiriska material som därefter analyseras med hjälp av studiens teoretiska ramverk som presenterades i kapitel 2. Diskussionskapitlet jämför studiens resultat med tidigare forskning. Till sist följer ett kapitel med studiens slutsatser, kritisk reflektion kring begränsande faktorer samt förslag till framtida forskning.

2 Teori

Kapitlet presenterar det teoretiska ramverk som ligger till grund för analys och resultat. Studiens utvalda teorier beskriver besluts- och kommunikationsteori. Kapitlet avslutas med en teoretisk sammanfattning.

2.1 Beslutsteori

2.1.1 En beslutsfattande process

Elbanna (2006) beskriver en beslutsfattande process som komplex eftersom dess resultat beror på inverkan från en rad olika faktorer. Faktorer som kan påverka ett resultat är dels personer och organisationen, dels den företagsledning som styr på arbetsplatsen. Andra faktorer som miljö, psykologi, kultur och politik har också inverkan på det slutgiltiga resultatet (ibid.). Beslut påverkas också av den ekonomiska situationen som företaget eller organisationen befinner sig i eftersom den ekonomiska miljön har så stor påverkan (Simon 1979). Vissa beslut är strategiska och genomtänkta medan en del beslut genomförs utan något större inflytande på omgivningen (Elbanna 2006). Hur beslutet fattas varierar ofta beroende på dess dignitet. Enligt Hotgarth (2010) är det betydelsefullt att analysera hur beslut fattas eftersom de olika tillvägagångssätten skiljer sig åt:

- Beslut som fattas via spontana känslor i stunden.
- Beslut som fattas genom planering och tidigare likande beslut.

Hur beslutet till slut fattas beror också på vilket typ av mål som ska uppnås (ibid.). Människan, som inte beskrivs som rationell, vill trots det gärna tillfredsställa andra i sin närhet vilket också kan komma att påverka beslutsfattandet. Simon (1979) beskriver olika former av beslutsfattande. Dessa beslut påverkas av den aktuella miljön och sammanhanget. Alla typer av beteende förändras beroende på den miljö som de formas i. Om sammanhanget kräver ett rationellt beslut eller ett beslut som behöver mer eftertanke och tid avgör hur beslutet formas (ibid.). Vidare beskriver Simon (1979) svårigheten med att kunna avgöra om ett beslut är rationellt fattat eller inte. En beslutsfattare agerar utefter framgångsrika metoder för situationen istället för att tillämpa verktyg för att jämföra olika typer av beslut (Simon 1979).

2.1.2 Normativ beslutsteori

Normativ beslutsteori innebär rationella och optimala beslut som baseras på de värderingar och åsikter som beslutsfattaren har (Slovic et al 2008), där alla värden ses som konstanta på en perfekt marknad (Roberts och Henneberry 2007). Det innebär att intresset ligger i att nå det uppsatta målet, oavsett tillvägagångssätt (Einhorn et al 1981). Den normativa beslutsteorin beskrivs som en grund, som därefter kan utvecklas till den deskriptiva beslutsteorin där besluten förklaras och argumenteras för. En normativ beslutsfattare är mindre informativ, vilket innebär att beslutsfattaren tar beslut utan vidare förtydligande, och undviker ofta diskussion kring sina beslut, därför kan exempelvis en stark ledare beskrivas som normativ (Bell et al 1988).

Normativa beslut hålls inom ramverk och kräver därmed ingen vidare förklaring eller motivering. Eftersom beslutsfattaren är övertygad om att beslutet är korrekt tas inga andra åsikter i beaktande, helt utan jämförelse av olika beslut och utfall (Bell et al 1988). Einhorn et

al (1981) beskriver vidare svårigheten med att alltid kunna se hur en normativ beslutsfattare agerar i olika situationer eftersom alla kriterier för normativa beslut inte alltid uppfylls. Det beror på vilket beteende just den beslutsfattaren har i en specifik situation (ibid.).

2.1.3 Deskriptiv beslutsteori

Deskriptiv beslutsteori beskriver den rådande situationen vid ett beslutsfattande samt hur och varför ett beslut fattas (Slavic et al 2008). Den deskriptiva beslutsteorin ska symbolisera idealet rörande den korrekta och perfekta människan, som är eftertänksam och beskrivande, agerande för att påvisa andra hur ett beslut på bästa sätt ska fattas (Bell et al 1988).

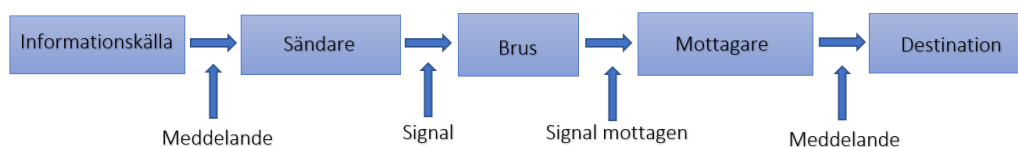
Beslutsfattaren jämför flera beslut och utfall som diskuteras fram tills dess ett slutgiltigt beslut nås. En möjlig nackdel är tidsåtgången som krävs vid den här typen av beslutsfattande. Däremot framstår ledaren som en av de anställda vilket medför en ökad känsla av närvaro och inflytande (Bell et al 1988). Dessutom har den deskriptiva beslutsfattaren enklare att se tillbaka på tagna beslut men som inte gav det utfall som önskats, eftersom processen varit öppen och under en längre tid (Einhorn et al 1981).

Einhorn et al (1981) hävdar att resultatet för den deskriptiva beslutsfattaren inte blir sämre än för den normativa då det är positivt att inkludera känslighet och eftertänksamhet vid beslutsfattande. Dessutom kommer den deskriptiva beslutsfattaren ofta fram till samma resultat som den normativa gör (ibid.).

2.2 Kommunikationsteori

2.2.1 Kommunikationsmodellen

Under 1949 utvecklades *Transmission model* av Claude Shannon och Warren Weaver (Shannon & Weaver, 1949; Fiske, 2008). Modellen har med åren blivit en grundläggande modell för kommunikationsteorier. Syftet med modellen var främst att beskriva hur bland annat informationsteknologin förmedlar ett budskap. Modellen används numera för att beskriva samspelet mellan olika människor. Shannon och Weaver beskriver, genom *Transmission Model*, att kommunikation består av en ”enkel linjär process från sändare till mottagare” (ibid.).

Figur 1: Transmission model. Källa: Egen bearbetning.

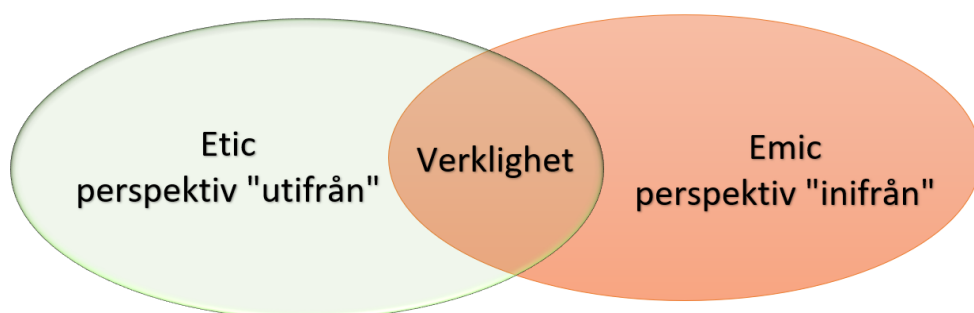
Figuren som föreställer modellen för kommunikation är uppdelad i fem delar: informationskälla, sändare, brus, mottagare och destination. *Informationskälla* är den person som bestämmer vilket meddelande som ska sändas. Vid mänsklig kommunikation skickas meddelandet iväg med hjälp av munnen. Munnen kan därför jämföras med *sändare*. Signalen kan på väg till sin destination stöta på olika störningar, i modellen kallat *brus*, vilket kan påverka meddelandets syfte och innehåll (Shannon & Weaver 1949). Den uppfattade signalen går därefter vidare till *mottagaren* och slutligen till *destinationen*.

Kommunikation beskrivs ofta som en komplex process (Bergwall & Lindgren 2011). Detta har medfört viss kritik mot Transmission Model eftersom den upplevs som ensidig och för teknisk mellan sändare och mottagare, vilket i sin tur har skapat en alltför schematisk

kommunikationsprocess (Hård af Segerstad 2002). Dessutom upplevs strukturen som förenklad eftersom den saknar mottagarens feedback (Larsson 2014). Återkopplingsfaktorn har därför blivit en utvecklad del av Transmission Model. Dock innebär det även att bruset finns med under hela processen, istället för att endast finnas mellan sändare och mottagare (se figur 2). Mottagaren skapar själva kommunikationen genom sin återkoppling till sändaren. Om mottagaren inte återkopplar till sändaren uppstår ingen kommunikation (Kikoski 1993).

2.2.2 Etic och emic

Kommunikation kan direkt översättas till ”göra gemensamt” eller ”ömsesidigt utbyte” (Fossum 2007). Travelbee (1972) förklarar kommunikation som en gemensam process där känslor och tankar förmedlas. Människan ser saker från olika perspektiv och har därför skilda åsikter om vad som är rätt och fel. Kleinman (1988) beskriver *etic* och *emic*, två antropologiska begrepp, som hjälper till att förstå hur människan ser på världen. Språk och kultur är två väsentliga delar inom kommunikation. De kan förklara begreppen *etic* och *emic* på följande sätt: *etic* visar hur en människa utifrån ser på kultur medan *emic* istället visar hur en människa förstår kulturen inifrån (ibid.).

Figur 2: Etic och Emic. Källa: Egen bearbetning.

Etic, som visar perspektivet utifrån, kan exempelvis appliceras på beslutande myndighet vid beslutande om relevant skyddsform. Emic, som visar perspektivet inifrån, skulle i det fallet appliceras på skogsägaren som ibland upplever händelsen som högst personlig. Där *etic* och *emic* möts kallas ofta för verklighet, eftersom det är då skogsägaren och myndigheten möts och ska kommunicera med varandra (Högstedt & Persson 2016). Etic, eller myndigheten, tror sig förstå skogsägaren medan *emic*, dvs skogsägaren, ibland upplever att perspektivet utifrån inte har rätt förståelse. Etic kan, beroende på sitt bemötande, orsaka känslor hos *emic* utan att själv vara medveten om dessa. Emic kan då uppleva situationen som stressig och orolig (Gordon, Sheppard & Anaf 2010).

Ett annat sätt att se skillnaden mellan *etic* och *emic* är genom att se det från en forskares perspektiv. Det perspektivet som inkluderar *emic* innebär att forskaren själv förstår informationen snarare än förlitar sig på det teoretiska ramverket (Beals, Kidman & Funaki 2020). Etic innebär raka motsatsen – att forskaren istället tar till sig informationen på avstånd med ett objektivt synsätt. En forskare som använder sig av *etic* förlitar sig på de teoretiska ramverket och blandar inte in subjektivt tänkande (ibid.). Det här synsättet är dock inget som den här studien kommer att behandla.

2.2.3 Kommunikation inom företagsvärlden

Inom företagsvärlden finns mycket forskning som bevisar hur viktigt det är med en god kommunikation. Inom företag eller organisationer är kommunikationen en förutsättning för att förhållandet mellan ledning och anställda ska utvecklas till hållbart och starkt (Jo och Shim

2004). Idag är det lätt att kommunikationen endast sker genom medial teknik och andra kommunikationsprogram, men det har visat sig negativt eftersom mottagaren tar emot information bättre ifall den kommuniceras fysiskt (ibid.). Neves och Eisenberger (2012) beskriver resultatet av en god kommunikation mellan ledning och övriga anställda i ett företag eller i en organisation. Det ökar arbetets effektivitet och framgång. Det är också nödvändigt att en konstant dialog finns mellan företagets eller organisationens alla aktörer för att undvika överraskningar och negativa upplevelser inför förändringar och besked. Det leder i sin tur fram till ett förbättrat slutresultat, för alla aktörer (Jo och Shim 2004).

Det som i huvudsak påverkar beslutsfattandet är den politik som formar företaget eller organisationen. Hur och av vem besluten fattas samt om fler blir inkluderade i beslutsprocessen genom kommunikation eller om ledaren väljer att ensam ta beslut för hela företaget eller organisationen (Neves och Eisenberger 2012). En ledare kan välja att antingen använda sig av en positiv politik inom företaget eller organisationen, eller en negativ politik som helt styrs av makt som i sin tur medför en dysfunktionell kommunikation som på lång sikt kan skada företaget eller organisationen (ibid.).

Studien berör inte företag eller organisationer men däremot går den här informationen att applicera på den befintliga konflikt som berör skogsägare och myndigheter. Utan en fungerande kommunikation mellan dessa parter kan den långsiktiga relationen riskera att förbli negativ. Forskning om kommunikation inom företagsvärlden anser författarna därför även passa in på studiens ämne.

2.3 Teoretisk sammanfattning

Den teoretiska sammanfattningen syftar till att ge läsaren en tillbakablick på de teorier som har presenterats i kapitel 2. Det teoretiska ramverket ska senare under uppsatsen ligga till grund för resultat, diskussion och slutsatser som växer fram under kommande kapitel. Elbanna (2006) beskriver en beslutsfattande process som komplex eftersom dess resultat beror på inverkan från en rad olika faktorer. Vissa beslut är strategiska och genomtänkta medan en del beslut genomförs utan någon större påverkan (Elbanna 2006). Enligt Hotgarth (2010) är det betydelsefullt att analysera hur beslut fattas, eftersom de olika tillvägagångssätten skiljer sig åt:

- Beslut som fattas via spontana känslor i stunden.
- Beslut som fattas genom planering och tidigare likande beslut.

Normativ beslutsteori innebär rationella och optimala beslut som baseras på de värderingar och åsikter som beslutsfattaren har (Slavic et al 2008). Det innebär att intresset ligger i att nå det uppsatta målet, oavsett tillvägagångssätt (Einhorn et al 1981). Deskriptiv beslutsteori beskriver den rådande situationen vid ett beslutsfattande samt hur och varför ett beslut fattas (Slavic et al 2008). Den deskriptiva beslutsteorin ska symbolisera den korrekta och perfekta människans, som är eftertänksam och beskrivande, agerande för att påvisa andra hur ett beslut på bästa sätt ska fattas (Bell et al 1988).

Även kommunikation beskrivs ofta som en komplex process (Bergwall & Lindgren 2011). Kommunikationsmodellen *Transmission Model* utvecklades under 1949 (Shannon & Weaver, 1949; Fiske, 2008). Modellen har med åren blivit en grundläggande modell för kommunikationsteorier. Syftet med modellen var främst att beskriva hur bland annat informationsteknologin förmedlar ett budskap. Modellen används numera för att beskriva samspelen mellan olika människor. Kommunikation kan direkt översättas till ”göra

gemensamt” eller ”ömsesidigt utbyte” (Fossum 2007). Travelbee (1972) förklarar kommunikation som en gemensam process där känslor och tankar förmedlas. Människan ser saker från olika perspektiv och har därför skilda åsikter om vad som är rätt och fel. Kleinman (1988) beskriver *etic* och *emic*, två antropologiska begrepp, som hjälper till att förstå hur människan ser på världen.

Inom företagsvärlden finns mycket forskning som bevisar hur viktigt det är med en god kommunikation. Inom företag eller organisationer är kommunikationen en förutsättning för att förhållandet mellan ledning och anställda ska utvecklas till hållbart och starkt (Jo och Shim 2004). Studien berör inte företag eller organisationer men däremot går den här informationen att applicera på den befintliga konflikt som berör skogsägare och myndigheter.

3 Metod

Det här kapitlet behandlar inledningsvis studiens forskningsmetod. Därefter beskrivs tillvägagångssätt för insamling av teoretiskt och empiriskt material, intervjuformgivning samt val av intervjupersoner. En etisk reflektion, en redogörelse för begreppen validitet och reliabilitet följt av studiens generaliserbarhet samt en kritisk reflektion avslutar kapitlet.

3.1 Kvalitativ forskningsmetod med inslag av kvantitativ forskning

Studien utförs med en kvalitativ forskningsmetod, där inslag av en kvantitativ forskningsmetod också tillämpas genom enkät för att få bredare grund till studiens resultat. Bryman & Bell (2013) beskriver den kvalitativa forskningsmetoden som fri, där fokus ligger på respondenternas svar. Val av två metoder beror på den kvantitativa forskningsmetodens utrymme för enkät samtidigt som den kvalitativa forskningsmetoden ligger till grund för det intervjumaterial som samlats in. Den kvantitativa enkäten har medfört procentuella svar och faktiska siffror för relevanta åsikter. Den kvalitativa metoden har därför kompletterat studien med material från intervjuer för att skapa ett bredare perspektiv. Kombinationen av de olika metoderna beror dessutom på att respondenterna själva kunde välja om de ville gå vidare från den kvantitativa till den kvalitativa metoden genom att delta vid en intervju.

Enkäten som skickades ut via e-post gav kontaktuppgifter till de personer som ville delta i intervju (se bilaga 1). Den kvalitativa delen av arbetet i form intervjuer gav underlag som kunde användas i studien. Med en större spridning av enkäten där en jämförande studie hade utförts i övriga län skulle studien kunna konstatera om skillnader finns mellan länen i Sverige. Utrymmet för den sortens spridning var dessvärre bristande och därför har ingen jämförelse mellan övriga län kunnat göras. Det anses vara enklare att uppnå de svar som efterfrågas med enkät än med hjälp av en intervju eftersom en respondent lätt kan ledas in på mindre relevanta ämnen vid intervju (SCB 2020).

För att få ett bredare perspektiv kring vad skogsägare anser om skog och skyddande åtgärder har Skogsstyrelsens undersökning använts (Skogsstyrelsen 2019), den har även varit användbar som grund för studiens slutsatser eftersom det resultat som studien kommit fram till varit bristande.

Studiens teoretiska ramverk grundas på en grundlig genomgång av centrala begrepp för forskningsområdet. För studien har en diskuterande form av litteratursökande använts, vilket innebär att några tydliga ramverk inte finns tillgängliga som en begränsning för studien. Det har valts eftersom arbetet till stor del har bestått av intervjuer med betydelsefulla personer som delgivit ny information eller kontaktuppgifter till andra intressanta personer. Det har även varit fördelaktigt under intervjuer med skogsägare eftersom samtalet har formats utifrån respondenternas svar och erfarenheter.

Studien bygger sin teori på en genomgång av centrala begrepp som bidrar till studiens analys. Studien har även fokuserat på skogen som nationell resurs och den globala handelsvara som den är. Vidare analyseras den konflikt som finns mellan skogsägare och beslutande myndigheter. Teorin i studien har valts för att stödja och förtydliga det material som samlats in via intervjuer. Arbetet har till stor del bestått av intervjuer med betydelsefulla personer som delgivit ny information eller kontaktuppgifter till andra intressanta personer och litteratur. Det

arbetssätt som antagits har även varit fördelaktigt under intervjuer med skogsägare eftersom samtalet har formats utifrån respondenternas svar och erfarenheter.

Den litteratur som uppsatsen behandlar är insamlad via Google Scholar och Primo, en söktjänst som Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek tillhandahåller. Litteraturen, i form av rapporter, avhandlingar och artiklar, ligger till grund för studien. Även data och material som presenterats under intervju med Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen har använts.

3.2 Hur samlades det empiriska materialet in?

I studien har material samlats in via en enkät som skickades ut till berörda skogsägare i Uppsala län. Berörda skogsägare är de som antingen har naturreservat eller naturvårdsavtal på sin mark. Dessa skogsägare är medlemmar i skogsägarföreningen Mellanskog, som också bidrog med medlemsregistret till enkätutskicket. Enkätfrågorna återfinns i bilaga 1. Även Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen deltog i intervjuer som syftade till att besvara frågor angående naturreservat och naturvårdsavtal. Skogsstyrelsen delade även med sig av en liknande studie som genomförts av dem. Detta kom att bli en betydande del av det empiriska underlaget.

Enkäten, som skickades ut via e-post, fick totalt 19 svar av 80 utskick, vilket motsvarar 15 procent svarsfrekvens. Den låga svarsfrekvensen beror troligen på tidsbegränsningen samt att enkäten endast skickades ut en gång. Om författarna hade haft möjlighet att påminna respondenterna är chansen stor att svarsfrekvensen hade varit högre. Vid en högre svarsfrekvens hade en mer nyanserad bild kunnat ges. De skogsägare som deltagit har själva varit engagerade i frågan, vilket kan påverka deras svar som ligger till grund för studien. Enkäten bestod av korta men informativa frågor där respondenterna fick svara på om ersättningen för naturreservat och naturvårdsavtal ansågs vara tillräcklig eller inte. Vidare i enkäten gav författarna utrymme för respondenternas egna åsikter och möjlighet att delge kontaktuppgifter för en mer detaljerad intervju. Sammanlagt intervjuades 14 skogsägare i Uppsala län.

3.2.1 Intervjuer

I studien har en semistrukturerad intervjuform använts. Frågorna var utformade så eventuella följdfrågor kunde ta vid. Resultatet blev en rad nya synvinklar och intressant material att analysera. En semistrukturerad intervjuform beskrivs av Bryman & Bell (2013) som en förhållandevis ledig intervjuform där frågorna ställs på ett sätt så diskussioner lätt kan utvecklas. Frågorna bibehåller trots den utvecklande diskussionen en tydlig struktur.

3.2.2 Val av intervjupersoner

Skogsägarföreningen Mellanskog, Länsstyrelsen Uppsala samt Skogsstyrelsen Uppsala har alla en betydande del i studien. De har alla bidragit med information genom intervjuer. Av Mellanskog gavs möjlighet att kontakta skogsägare för att nå ut med information om studien. Länsstyrelsen kontaktades eftersom de beslutar och ansvarar för naturreservat som införs och förvaltas. Skogsstyrelsen kontaktades eftersom de ansvarar för processen kring naturvårdsavtal.

De skogsägare som deltog i intervjuerna delgav frivilligt sina kontaktuppgifter i den enkät som skickades ut. Totalt intervjuades 14 skogsägare under två dagar. Intervjuernas längd varierande i tid och varade i allt ifrån 8 minuter till en timme och 35 minuter, beroende på hur

mycket skogsägarna ville dela med sig. Intervjuerna spelades in för att få fram en rättvis bild av respondentens åsikter. Dessa inspelningar har i efterhand raderats och informationen har inte spridits vidare. Materialet från alla intervjuer har transkriberats och används för att stärka studiens empiri. Respondenterna har dessvärre inte tagit del av studiens empiri på grund av tidsbrist. Författarna har tagit hänsyn till Dataskyddsförordningen (GDPR). GDPR innebär att enskildas grundläggande rättigheter och friheter ska skyddas, med särskild rätt till skydd av personuppgifter (Datainspektionen 2020). Se bilaga 1, 2, 3 och 4 för enkät- och intervjuguider.

Kriterier för ett konstruktionistiskt perspektiv bedöms vara uppfyllt. Berger och Luckmann (1966) beskriver konstruktionismen som tillämpbar vid begränsning av ett geografiskt område, en viss kultur och under en specifik tidsperiod. Utförandet av den typen av analys och förmågan att bygga ett teoretiskt ramverk kräver studier av hur entreprenörer agerar inför beslutsfattande. Den här sortens tankesätt ligger till grund för det arbete som författarna har utfört.

3.2.3 Etisk reflektion

Arbetet har till stor del grundats på att försöka tolka de svar som delges. Enligt American Anthropological Associations (AAA) Ethics blog (2012) är säkerställandet av en annan människas värdighet det första som ska bekräftas vid transkribering av material. Genom att tydligt förklara syftet med uppsatsen, beskriva respondentens möjlighet att delta genom anonymitet samt byta ut namnen på respondenter som ställt upp på mer personliga intervjuer har författarna försökt förhålla sig till AAA (2012).

Det medlemsregister, som i syfte att hjälpa författarna att kontakta relevanta skogsägare, har raderats efter arbetets avslut. Det innefattar även de inspelade intervjuer som under arbetets gång sparats. Författarna ansvarar för att hänsyn visas till inblandade parter och är noga med att materialet inte sprids.

3.2.4 Validitet och reliabilitet

Begreppen validitet och reliabilitet används främst inom kvantitativ forskning men har med tiden även tillämpats inom kvalitativ forskning (Lehmann 2014). Validitet visar hur mycket av studiens resultat som stämmer överens med verkligheten. Reliabiliteten mäter tillförlitligheten vid olika tillfällen och av olika utförare. Validiteten styrs med andra ord av reliabiliteten (ibid.). Forskaren spelar en betydande roll för undersökningens kvalitet. Merriam (1994) lyfter hur forskarens färdighet för att utforma och tolka undersökningen ur olika perspektiv är avgörande för såväl hög reliabilitet som validitet. Validitet, som tidigare främst har handlat om det specifika testets validitet, handlar numera om att tolka resultatet (Lehmann 2014).

För att en hög reliabilitet ska säkras har all information ordentligt behandlats. Inga personuppgifter inkluderas i studien eftersom det underlättar för skogsägarna att lämna ärlig information.

3.2.5 Generaliserbarhet

Generaliserbarheten beskriver hur studien bidrar till vidareutveckling av teorin (Bryman och Bell 2017). Studiens val av metod och utförande är möjligt att genomföra även i andra studier.

För att resultatet från studiens enkät ska kunna generaliseras, så att resultatet även gäller för andra individer som inte har deltagit i enkäten, måste enkäten genomgå en validering.

Bryman och Bell (2017) menar att det är svårt att hitta generaliserbarhet vid en empirisk studie, eftersom det till stor del beror på dem som deltar och den bakgrund de har. En studies resultat är svårt för flera aktörer att använda även om dessa inkluderas i samma område och frågor (ibid.). Det är istället viktigt att förstå av som är betydelsefullt med den specifika studien samt de utvalda respondenterna, för att därefter se om delar av studien går att generalisera till andra aktörer (ibid.).

Bryman och Bell (2017) beskriver fem olika fall:

- fall som är unika
- fall som är informativa
- fall som är representativa för andra aktörer
- fall som är totalt kritiska till hypotesen
- fall som ändras över tid

Det är betydelsefullt att kunna bedöma varje fall eller studie för sig och därefter välja de specifika delar som går att implementera vidare vid fortsatta studier och forskning (Bryman och Bell 2017).

3.2.6 Kritisk reflektion

Intervjuer med skogsägare har i vissa fall varit begränsande på grund av att utförandet skedde över telefon. Det begränsar intervjuerna genom att de som intervjuas inte kan interagera och det är svårt att läsa ansiktsuttryck och läsa av nyanser i samtalet. Troligen hade svaren från respondenterna varit mer utförliga och tydliga om författarna personligen hade träffat dem istället för att hålla intervjuerna digitalt. Det medför svårigheter att tolka nyanser och möjligheter till följdfrågor via telefon, men författarna gör trots allt bedömningen att studien lett till goda resultat. Intervjuerna har grundats i avgränsade frågor som syftat till att beröra ersättningen som utgår, processen kring utvecklande av avtal samt biologisk mångfald. Anledningen till att dessa intervjuer genomfördes var att låta skogsägare själva delge sina åsikter och erfarenheter, för att enklare få en uppfattning kring vad konflikten grundas i. Det finns dock många skogsägare som känner ett starkt missnöje kring ämnet (genom intervju), därför har det varit viktigt att inte påverkas av dessa starka känslor och fortsätta hålla fokus kring intervjufrågorna.

Den enkät som genomförts av Skogsstyrelsen används som ett stöd för studien. Enkäten har skickats till skogsägare i hela Sverige och ger därför en bredare bild av skogsägars åsikter och erfarenheter. Däremot kan en enkät som skickats ut av beslutande myndighet upplevas som mindre trovärdig, eftersom respondenten i det fallet kan styras att besvara frågorna på det sätt som önskas av myndigheten. När avsändaren, som i det här fallet, istället är en utomstående och objektiv part upplevs möjligheten att besvara frågor som mer öppen och respondenten vill beskriva sina åsikter på ett annat sätt, vilket har bekräftats under intervjuer med skogsägare. Skogsstyrelsens enkät hör till den kvalitativa metoden eftersom den besvarar frågor, men en tydlig och utvecklad bild av skogsägens fördjupade åsikter finns det inte utrymme för eftersom enkäten inte efterfrågar dessa. Enkäten innehåller inte heller de frågeställningar som studien inkluderar och är dessutom fokuserad på myndigheter och dithörande arbete. Därav att Skogsstyrelsens enkät används som sekundärdata för den här studien, medan studiens egna intervjuer tillhör primärdata, där skogsägare får uttrycka sig mer fritt.

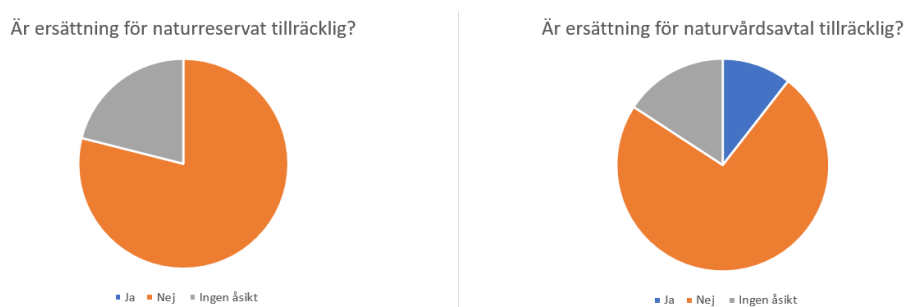
4 Resultat

Kapitlet redogör för det empiriska materialet som framkommit under samtliga intervjuer. I kapitlet tas även hänsyn till den undersökning som Skogsstyrelsen låtit göra. Med hjälp av de teoretiska verktygen som inkluderas i studien analyseras det insamlade empiriska materialet. Kapitlet syftar till att presentera studiens resultat.

4.1 Kortfattade svar från enkät

Syftet med enkäten var att nå ut till ett större antal skogsägare inom samma län för att kunna jämföra deras upplevelser och erfarenheter gällande naturreservat och naturvårdsavtal. Enkäten bestod mestadels av kortfattade ja/nej-frågor, men gav också utrymme för skogsägaren att delge sina kontaktuppgifter för en mer djupgående intervju. De frågor som ställdes i enkäten utgick från vilken typ av skyddsform skogsägaren hade samt om ersättningen för skyddet var tillräcklig. Totalt samlades 19 svar in där varje skogsägare antingen hade naturreservat, naturvårdsavtal eller båda skydden på sin skogsmark.

Totalt sett gav frågan om ersättning mest negativa svar, skogsägare är inte nöjda med ersättning för vare sig naturreservat eller naturvårdsavtal. Så många som 79 procent vill se en ökad ersättning för naturreservat medan 74 procent önskar se en högre ersättning för naturvårdsavtal, se figur 1.

Figur 3: Är ersättningen för naturreservat/naturvårdsavtal tillräcklig? Källa: Egen bearbetning.

Av enkätundersökningen framgår att de deltagande skogsägarnas markinnehav varierar mellan 11 – 400 hektar, vilket kan påverka skötseln av deras skog med hänsyn till olika intressen, exempelvis ekonomiska, sociala eller ekologiska. Det gick att se samband mellan dem som hade stor areal skogsmark och därmed såg skogen som en betydande inkomstkälla och som ofta var negativt inställda till skyddsformerna. En del skogsägare med mindre areal som deltog i enkätundersökningen visade sig ha en mer positiv inställning till skyddsformerna. Skogsägarna fick därefter besvara hur stor del av den marken som räknades till produktiv skogsmark, eftersom resterande mark möjligen klassificeras som naturreservat eller naturvårdsavtal.

4.2 Beslutande om implementering och ersättning

4.2.1 Naturreservat

Av de skogsägare som deltog under intervjuerna var majoriteten frustrerade över att bli knutna till naturreservat. Frustrationen kunde exempelvis bero på svårigheten att ersätta den befintliga skogsmarken med en ny, eftersom den har byggts upp i generationer. Det medför, enligt skogsägarna, känslomässiga värden som inte går att kompensera genom ekonomisk

ersättning. En skogsägare menar: ”Att vara den tionde generationen medför en del känslor som inte kan ersättas med pengar eller ny mark, det går inte att ersätta bruksrätten under tvång”.

Länsstyrelsen anser att ersättningen för naturreservat är tillräcklig. Vidare förklaras att ett område som skyddas genom naturreservat inte längre brukas som tidigare, vilket besparar skogsägaren en rad kostnader. Till störst del bekräftas inte den positiva erfarenheten vid implementering av naturreservat hos de skogsägare som deltagit i studien. Somliga önskar högre ersättning alternativt möjlighet att dela upp ersättningen under flera år för att på ett bättre sätt kunna begränsa de förlorade produktionsintäkterna. En del skogsägare framhåller att ersättningsmark är ett alternativ som bättre motsvarar uppoffringen, men står fast vid åsikten om att ersättning i form av pengar fortfarande är viktigt.

4.2.2 Naturvårdsavtal

Majoriteten av de intervjuade skogsägarna är överens om att något ytterligare arbete inte tillkommit på deras skogsmark sedan implementeringen av naturvårdsavtalet. Flertalet skogsägare uppger under intervju att de är nöjda med avtalets utformande, vilket även bekräftas i en intervju med Skogsstyrelsen i Uppsala. Det framkommer också under intervjun med Skogsstyrelsen att en betydande andel avtal uppkommer genom frivilliga avsättningar. I de intervjuer med skogsägarna som inkluderas i den här studien framkommer däremot en önskan gällande omförhandling av redan befintliga avtal vid fastighetsköp. Anledningen till den önskan grundas i att den nya fastighetsägaren ska få möjlighet att utforma avtalet enligt dennes behov.

Somliga skogsägare som deltagit i intervju önskar att själva få sköta skogsmarken i enighet med skyddsformens regler. Under intervju har skogsägare uttalat följande: ”Skog löses in och lämnas för att stå, även om det finns en god baktanke så behöver dessa områden uppföljning, vilket inte sker”. Åsikter gällande att i dagsläget tillåtna skogsskötselåtgärder i skog med naturvårdsavtal inte är tillräckliga för att fylla någon funktion för naturvården framkommer under intervju med en skogsägare. Under ytterligare en intervju nämns att utnämnda skogskonsulenter inte upplevs utföra de skötselåtgärder som förhandlats fram enligt överenskommelse. Skogsstyrelsens undersökning visar att 80 procent av skogsägarna är nöjda med naturvårdsavtal.

Skogsstyrelsens undersökning visar att 55 procent av berörda skogsägare är nöjda med befintlig ersättning för naturvårdsavtal. Det bekräftas också under en del intervjuer som inkluderas i studien. Orsaken till att ersättningen ofta upplevs som tillräcklig gällande naturvårdsavtal tror Skogsstyrelsen kan bero på att det är en avtalsform som skogsägarna själva har beslutat om att ingå i. Det är ett frivilligt val. Skogsstyrelsen nämner även att det missnöje kring dagens befintliga naturvårdsavtal kan grundas i att avtalet sträcker sig över en lång tid, som längst 50 år, vilket kan medföra svårigheter. En fastighet kan exempelvis byta ägare under dessa 50 år men avtalet är sedan inte anpassat för den nya ägaren. Skogsägare som deltagit under intervju bekräftar ibland det påståendet: att avtalen är väldigt långa och vid köp av en fastighet blir de tvungna att förhålla sig till ett avtal de själva inte beslutat om att införa.

4.3 Kommunikation om implementering och ersättning

4.3.1 Naturreservat

Vid intervjuerna med skogsägarna framgick varierade upplevelser och åsikter angående naturreservat. Bildandet av naturreservat beskriver majoriteten som problematisk med bristande information och delaktighet. Den större delen av skogsägarna som intervjuats framhåller även att avtalen varit svåra att förstå och att myndigheter inte hjälpt dem med tolkning av avtalet. Somliga upplever situationen som otrevlig och under en intervju framkom följande uttalande: "Myndigheten förklarade tydligt att om avtalet inte frivilligt accepteras blir nästa steg domstol". Det finns också de skogsägare som hävdar motsatsen: de har endast positiva erfarenheter av bildandet samt kontakten med myndigheter inför naturreservat och ser ingen anledning till förändring. Studien inkluderas även av de skogsägare som inte har någon åsikt då skyddsformen redan var implementerad på marken vid fastighetsköpet. De har därför inget att jämföra med. Där finns istället en efterfrågan att kunna omförhandla befintliga avtal på den nyinköpta marken, i hopp om att genomföra en bättre skötsel samt en ersättning som motsvarar deras förväntningar. Skogsstyrelsens undersökning tyder på att skogsägare till största delen är nöjda med naturreservat, mindre än hälften är delvis eller inte alls nöjda.

Intervjustudien visar att de flesta skogsägarna upplever att information som givits angående skyddsformen är tillräcklig. Det finns ett missnöje hos en del skogsägare som hävdar att de inte blivit inkluderade i processen, men som menar att deras ombud varit bra. Under en intervju delgavs följande citat: "Från början var det sagt att vi inte skulle få ersättning alls för avtalet men då fick vi hjälp av en skogsinspektor vilket resulterade i ersättning i alla fall".

Under intervju med Länsstyrelsen i Uppsala framgår att skogsägarnas åsikter varierar beroende på var skogsmarken är belägen och hur stor betydelse känslomässiga värden har på ägandet, utöver det ekonomiska värdet. Vidare beskriver Länsstyrelsen att en del skogsägare på eget initiativ anmäler skogsmark med höga naturvärden då det resulterar i en högre ersättning än vad andra redan implementerade skyddsformer genererar. Naturreservat medför även att skogsägaren inte längre kan bruka skogen, utan ska lämna den orörd. Det kan upplevas som känslomässigt ansträngande enligt majoriteten av de intervjuade skogsägarna, som vill bruka sin skogsmark.

Intervjuade skogsägare uttrycker att de efterfrågar en tydlig dialog mellan dem och myndigheter. De vill ta del av processen och önskar ett ökat intresse hos myndigheter att tillsammans med skogsägaren diskutera de förändringar som skyddsformen innebär. De flesta skogsägarna efterfrågar också ett ökat engagemang hos inblandade aktörer för att naturreservat i framtiden ska vårdas på rätt sätt. Det friluftsliv som äger rum i skogsmarken behöver också ta hänsyn till alla tusentals arter som finns där.

Enstaka skogsägare uttryckte en önskan om minskad kontakt med myndigheter eftersom dessa tvivlade på att ökat engagemang skulle leda till någon förbättring. Andra skogsägare delade med sig av andra erfarenheter, de upplevde myndighetens information och engagemang som positiv, de blev inkluderade i processen tidigt och kände sig trygga med myndighetens arbete. Det framkom hos många en rädsla att deras produktiva skogsmark kunde komma att bli klassificerad enligt någon skyddsform. För att undvika den typen av situationer köper somliga medvetet mindre skogsskiftet: "Mindre skiftet är ändå inte av intresse för någon myndighet". Många skogsägare beskriver åsikten att skogen bör ses som evig och att den ska hanteras därefter för att kunna föras vidare i generationer. De uttrycker en

förtvivlan över att de arv som förts vidare i flertalet generationer nu är fråntaget och att de inte längre tillåts bruka skogen som tidigare.

4.3.2 Naturvårdsavtal

Enligt Skogsstyrelsens undersökning upplever 80 procent av skogsägarna att de är nöjda med den information som givits i samband med implementering av naturvårdsavtal. De är också nöjda med deras tilldelade handläggare på Skogsstyrelsen. Det hör till ovanligheten att Skogsstyrelsen själva tar en första kontakt med skogsägaren. Dessutom grundas naturvårdsavtal i en ömsesidig målsättning, det innebär att avtalet endast genomförs om bägge parter är överens.

I nästa kapitel jämförs studiens resultat med tidigare forskning. Kapitlet kopplas samman med det teoretiska ramverk som introducerats i kapitel 2.

5 Diskussion

I det här kapitlet diskuteras den insamlade empirin utifrån det teoretiska ramverk som presenterades i kapitel 2. Syftet med diskussionen är att ge underlag till att kunna besvara forskningsfrågan med hjälp av det empiriska materialet.

5.1 Beslutande om implementering och ersättning

Beslut kan ibland skapa osämja och missförstånd, vilket beror på beslutsfattaren. Dessa beslut påverkas av olika faktorer hos beslutsfattaren samt den tillhörande omgivningen (Elbanna 2006). Beslut kan delas in i två olika typer: strategiska och spontana. Vilken typ av beslut det blir påverkas av den situation som beslutsfattaren befinner sig i (Simon 1979). Det medför att besluten som fattas vid implementering av naturreservat varierar beroende på vem som fattar dem. Skogsägaren blir som konsekvens missnöjd och upplever att implementeringen sker under tvång, de hävdar även att ersättningen är för låg. Ännu ett missnöje växer fram hos skogsägaren som upplever att beslutsfattaren saknar förståelse för skogsmarkens andra värden, exempelvis affektionsvärdet.

Olika beslutsfattare har olika tillvägagångssätt för att fatta beslut. Den normativa beslutsfattaren agerar optimalt och rationellt, där beslutet baseras på egna värderingar och åsikter (Slavic et.al 2008, Einhorn et.al 1981). Den deskriptiva beslutsfattaren är däremot tänkande och diskuterande med sin omgivning (Slavic et.al 2008). Den deskriptiva beslutsfattaren symboliserar den perfekta människan eftersom denne fattar till synes perfekta beslut (Bell et al 1988). Vilken typ av beslutsfattare som ansvarar för avtalet påverkar skogsägarnas upplevelse och belåtenhet. De som beslutar om naturreservat är ofta normativa beslutsfattare, de tar liknande beslut som innan och följer ett redan uppställt ramverk. Som konsekvens uteblir skogsägarens inkludering i beslutet och fram växer missnöjet. När dessa avtal stiftas är det därför lämpligt att tillämpa en deskriptiv beslutsfattning där skogsägaren känner sig mer inkluderad. Avtalet utvecklas enligt de förutsättningar som finns i området. Det kunde leda till färre konflikter och en bättre dialog.

Länsstyrelsen upplever avtalen och ersättningen vid implementering av naturreservat som korrekt, med motiveringen: ”Den skog som skyddas är områden som är svåra att bruka, därför sparar skogsägaren pengar genom skyddsformen”. Upplevelsen delas även av Skogsstyrelsen gällande naturvårdsavtal.

Skogsägare som har ingått naturvårdsavtal är desto nöjdare och känner sig mer inkluderade i beslutet. Det upplevs också föras en bättre dialog gällande vilket område som är aktuellt samt hur kommande avtal ska utformas. Vanligtvis föreslår skogsägaren på eget initiativ vilket område som ska inkluderas i avtalet. Skogsstyrelsen tillämpar ett deskriptivt beslutsfattande där skogsägaren inkluderas i beslutsprocessen och upplever högre delaktighet. Dessvärre finns även här missnöjda skogsägare gällande beslutet vilket kan grundas i att skötseln av området upplevs som otillräcklig.

5.2 Kommunikation om implementering och ersättning

Kommunikation beskrivs som en komplex process (Bergwall och Lindgren 2011). Det handlar om sändarens väg till mottagaren samt den återkoppling som också sker (Kikoski 1993). Kommunikation är den gemensamma process som sker mellan två parter, där känslor

och åsikter utbyts (Travelbee 1972). Människan besitter olika typer av åsikter och därför är det betydelsefullt att tillämpa en god kommunikation för att inkludera alla parter olika perspektiv. Kommunikationen mellan beslutsfattare och övriga aktörer är viktigt. Utfallet avgörs beroende av beslutsfattarens vilja att inkludera de aktörer som påverkas av beslutet (Neves och Eisenberger 2012).

Skogsägare med naturreservat upplever ofta att kommunikationen gällande implementering och dess innebörd inte varit tillräcklig. Det har funnits svårigheter att förstå avtalets utformning och många har saknat någon kontaktperson att fråga. En del kan även uppleva att implementeringen är förknippad med tvång, eftersom myndighet har hotat med att blanda in domstol då implementeringen inte sker frivilligt. De skogsägare som redan vid införskaffandet av sin skogsmark var knutna till ett avtal efterfrågar istället en dialog gällande möjligheten att eventuellt förändra avtalets utformning, men saknar dessvärre respons för detta. Ett antal skogsägare anser istället att den bästa lösningen är mindre kontakt med myndigheten, eftersom det endast förvärrar den rådande situationen.

Länsstyrelsen förklarar att konflikten och den bristande kommunikationen beror på skogsmarkens belägenhet samt hur pass starka skogsägarens känslomässiga värden är. De skogsägare som frivilligt ingår avtalet har stor förståelse för avtalet och tillvägagångssättet, dem andra upplever processen som känslomässigt ansträngande. Skogsmark som tillhör naturreservat lämnas orört, vilket för många skapar en frustration. Det kräver en bra kommunikation mellan berörda parter.

Enligt Skogsstyrelsen är skogsägare med naturvårdsavtal som oftast nöjda. De är också belåtna med beslutsfattaren samt den förda dialogen. Dessa faktorer tyder på bra kommunikation och samarbete, ett föredöme för alla typer av avtalsstiftande. Skogsägaren ska alltid känna sig inkluderad och det är viktigt med en bra kommunikation, som leder till att bägge parter hittar den lösning som för alla blir mest optimal.

6 Slutsatser

6.1 Slutsatser i enighet med studiens syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien har varit att klargöra hur beslut vid avtalsstiftande gällande skydd av skogsmark upplevs av skogsägaren. Studien har också haft som målsättning att ta reda på om ersättningen motsvarar förlusten av produktiv skogsmark. Studien lyfter fram de beslutsprocesser som ligger till grund för avtalen och den bristande dialog som råder mellan skogsägare och myndighet. De ligger båda till grund för den konflikt och misstro som finns hos många skogsägare.

Genom intervjuer och undersökning har följande forskningsfrågor besvarats:

- Hur upplevs de avtal som utgår till privata skogsägare vid implementering av naturreservat eller naturvårdsavtal?
- Hur upplevs kommunikationen mellan beslutsfattaren och den privata skogsägaren?

Genom intervjuer har studien klargjort problematiken bakom den rådande konflikten mellan myndighet och skogsägare. Skogsägare beskriver den bristfälliga kommunikationen medan Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen upplever relationen som god, att skogsägarna är nöjda. Dessa påståenden har under våra intervjuer ställts ord mot ord. Ett beslut tas eftersom beslutsfattaren upplever det som korrekt och rationellt, vilket Länsstyrelsen kan förknippas med. De formar sina avtal efter tidigare avtal och erfarenheter. Det är viktigt att beslutsprocessen förbättras och att alla avtal utformas efter varje enskilt fall. Det kommer att kräva större insatser och mer arbete för bägge parter, men skapar samtidigt en mer hållbar situation och därtill starka avtal. Beslutsprocessen är en avgörande del i hur framtidens samarbete mellan skogsägare och myndighet ska se ut.

Vidare har också kommunikationen mellan skogsägare och myndighet visat sig vara bristfällig. Myndigheten har, enligt somliga skogsägare vi intervjuat, inte informerat om beslut och tillhörande omfattning. Några skogsägare beskriver följande: "Den enda kommunikation vi haft med myndigheten var vid själva beslutsfattandet, där vi fick veta att vi inte hade någon valmöjlighet utan tvingades till det här avtalet". Dessa skogsägare har i samband med den kommunikationen tappat förtroendet för myndigheten och därmed valt att utesluta dem. Eftersom myndigheterna inte upplever samma problematik är det än mer viktigt att dessa parter ökar den gemensamma kommunikationen för att bygga upp det nu minimala förtroendet. Det är också viktigt att dessa avtal stiftas specifikt för den berörda skogsmarken istället för att endast utforma ett generellt avtal.

6.2 Kritisk reflektion av slutsatserna

Studien riktar in sig på skogsägare i Uppsala län och därför kan inga slutsatser dras för resterande delar av Sverige. De skogsägare som deltagit har själva varit engagerade i frågan, vilket kan påverka deras svar som ligger till grund för studien. De skogsägare som har intervjuats är privata, därför har ingen hänsyn tagits till övriga ägandeformer av skogsmark.

6.3 Förslag till vidare forskning

För vidare forskning rekommenderas att fler intervjuer med skogsägare över hela landet utförs. Vidare bör ett ramverk skapas för utformandet av de avtal studien berört. Vi anser att

avtalen ska vara skapta genom ett samarbete mellan skogsägare och myndighet där de tillsammans kommit fram till en skötselplan och godtycklig ersättning. Samarbetet förväntas leda till färre konflikter och ersättningen ska förhoppningsvis uppfattas som acceptabel för alla parter.

Referenser

Litteratur och publikationer

Beals, F., Kidman, J and Funaki, H. (2020) Insider and Outsider Research: Negotiating Self at the Edge of the Emic/Etic Divide

Bell, D., Raiffa, H., and Tversky, A. (1988). Decision making. Descriptive, normative, and prescriptive interactions. Cambridge University Press

Berger, P. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*. 6 uppl. Harmondsworth: Penguin Books

Bergwall, D. och Lindgren, E. (2011). *Kommunicera, informera och modellera*. Uppsala universitet, Företagsekonomiska institutionen. Uppsala

Bocké Alice (2017). *Hållbart skogsbruk och naturvård - ett skogsägarperspektiv*. Centrum för tvärvetenskaplig Miljöforskning, Stockholms universitet.

Bryman, A. & Bell, E. (2013). *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. 2:2 uppl. Stockholm: Liber AB

Dresner Simon (2002). *The principles of Sustainability*. Erthschan Storbritanien och USA.

Elbanna Said (2006). *Strategic decision-making: Process perspectives*. International Journal of Management Reviews Volume 8 Issue 1 pp. 1–20, United Kingdom.

Ekelund och Hamilton (2001). *Skogspolitisk historia*. Jönköping.

Fossum, B. (2007). Modeller och teorier för kommunikation och bemötande. I: Fossum, B (red) Kommunikation samtal och bemötande i vården. Lund: Studentlitteratur, s 23–38

Gordon, B. J., Sheppard, L. A. & Anaf, B. S. (2010). The patient experience in the emergency department: A systematic synthesis of qualitative research. International Emergency Nursing. 18. 80–88 doi: 10.1016/j.ienj.2009.05.004

Gustafsson Karl (2001). *Framtidens skog - några tänkbara konsekvenser för miljö och produktion av 1990-talets skogsbruk*. Jönköping.

Hansen, K., Malmaeus, M. och Lindblad, M. (2014). Ekosystemtjänster i svenska skogar. IVL Svenska Miljöinstitutet AB: Stockholm

Hillel J. Einhorn and Robin M. Hogarth (1981). BEHAVIORAL DECISION THEORY: PROCESSES OF JUDGMENT AND CHOICE. Center for Decision Research, Graduate School of Business, University of Chicago, Chicago, Illinois 60637

Hogarth Robin. M (2010). *Intuition: A Challenge for Psychological Research on Decision Making*. Department of Economics and Business, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, Spain

Hård af Segerstad, Peder (2002). Kommunikation och information, en bok om människans förmåga att tänka, tala och förstå. Uppsala Publishing House AB: Uppsala.

Högstedt, Å och Persson, B. (2016). *Patienters upplevelse av sjuksköterskans bemötande - i samband med akut sjukdomstillstånd*. Högskolan i Halmstad. Halmstad.

Jo, S., and Shim, S. (2012). Paradigm shift of employee communication: The effect of management communication on trusting relationships. Department of Public Relations and Advertising, Hyochangwon-Gil 52, Yongsan-Ku, Sookmyung Women's University, 140-742 Seoul, South Korea

Kikoski, JF 1993, 'EFFECTIVE COMMUNICATION IN THE INTRANATIONAL WORKPLACE: MODELS FOR PUBLIC SECTOR MANAGERS AND THEORISTS', Public Administration Quarterly, 17, 1, pp. 84-95, Business Source Premier, EBSCOhost, viewed 28 September 2011

Kleinman, A. (1988). Rethinking psychiatry. From cultural category to personal experience. New York: Free Press. I Fossum, B. (red). Kommunikation samtal och bemötande i vården. Lund: Studentlitteratur Sid: 30–31

Larsson, Lars-Åke (2014). *Tillämpad kommunikationsvetenskap*. Fjärde upplagan. Studentlitteratur: Lund.

Lehmann, L. 2014. *Validitet och reliabilitet av ett arbetsbelastnings index (AI) i en FHV enkät*. KTH Teknik och Hälsa. Stockholm

Lindenmayer och Franklin (2003). *Conserving Forest Biodiversity: A Comprehensive Multiscaled Approach*. Washington.

Länsstyrelsen Jämtlands län (2019). *Insatser för att öka motivationen för områdesskydd hos privata skogsägare*. Jämtland.

Neves, P and Eisenberger, R (2012). Management Communication and Employee Performance: The Contribution of Perceived Organizational Support. Nova School of Business and Economics. University of Houston

Merriam B. S. (1994). Fallstudien som forskningsmetod. Studentlitteratur, Lund.

Rannikko, P (1999). Combining Social and Ecological Sustainability in the Nordic Forest Periphery Karelian Institute, University of Joensuu, Joensuu, Finland

Regeringens skrivelse 1992/93:13, med redogörning med anledning av FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 UNCED 1992/93:13. Regeringen, Stockholm.

Rist och Moen (2013). Sustainability in forest management and a new role for resilience thinking. Umeå universitet, Teknisk-naturvetenskapliga fakulteten, Institutionen för ekologi, miljö och geovetenskap.

Roberts, C. & Henneberry, J. (2007). Exploring office investment decision-making in different European contexts. Journal of Property Investment & Finance Vol.25 No.3, pp. 289–305.

Shannon, Claude E. & Weaver, Warren (1949). *The mathematical theory of communication*. Urbana, Ill.: University of Illinois Press

Simon A Herbert A (1955). *A BEHAVIORAL MODEL OF RATIONAL CHOICE*. Press is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *The Quarterly Journal of Economics*, Oxford University.

Siry. P Jacek, Cabbage. W Frederick, Ahmed Rudkunuddin Miyan (2003). *Sustainable forest management: global trends and opportunities*. School of forest resources, university of Georgia, Athens, USA.

Slavic, P., Fischhoff, B. and Lichtenstein, S. (2008). *BEHAVIORAL. DECISION THEORY - Decision Research*. Eugene. Oregon 97401

Tedorovic Jelena (2015) *Fastighetsägarens rätt till ersättning vid inrättande av naturreservat - Naturvårdsavtal som alternativ till naturreservat*, Stockholm

Travelbee, J. (1972). *Interpersonal aspects of nursing*. (2: a uppl.). F.A. Davis company, USA.

Internet

AAA Ethics Forum (2012). *Ethics*. Tillgänglig:
<http://ethics.americananthro.org/category/statement/> [2020-03-31]

ATL (2013). *Kritik mot bristande hänsyn i skogen*. Tillgänglig:
<https://www.atl.nu/skog/kritik-mot-bristande-hansyn-i-skogen/> [2020-07-17]

Datainspektionen (2020). *Dataskyddsförordningen*. Tillgänglig:
<https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/> [2020-06-25].

Froster Anna (2019). *Skogsägande väcker starka känslor*. Tillgänglig:
<http://www.sverigesnatur.org/aktuellt/skogsagande-vacker-starka-kanslor/> [2020-03-31]

Föreanta nationerna (2016). *Brundtlandrapporten*. Tillgänglig: <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/08/Faktablad-2-12-H%C3%A5llbar-utveckling.pdf> [2020-06-20]

Nationalencyklopedin (2020). *Riokonferensen*. Tillgänglig:
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/riokonferensen> [2020-06-20].

Naturkartan (2018). *Norrbottens län*. Tillgänglig:
<https://naturkartan.se/sv/guides/norrbottenslan/articles/1179> [2020-03-30]

Naturvårdsverket (2013). *Ersättning vid bildande av naturreservat*. Tillgänglig:
<https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/skyddade-omraden/process-naturreservat/ersattning/ersattning-bildande-naturreservat-2013-09-02.pdf> [2020-06-20]

Naturvårdsverket (2013). *Riktlinjer för naturvårdsavtal*. Tillgänglig:
<https://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/skyddade-omraden/naturvardsavtal/naturvardsavtal-riktlinjer-2013-06-20.pdf> [2020-05-04]

Naturvårdsverket (2019). *Allemansrätten, vad säger lagen?* Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8161-6.pdf> [2020-05-30]

Naturvårdsverket (2020). *Naturreservat - vanlig och stark skyddsform*. Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Var-natur/Skyddad-natur/Naturreservat/> [2020-03-30]

PEFC (2020). *Vad menas med hållbart skogsbruk?* Tillgänglig: <https://pefc.se/hallbart-skogsbruk-2/> [2020-06-20].

Pettersson Magnus (2019). *Attityder till nyckelbiotoper*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/om-oss/publikationer/2019/rapport-2019-19-attityder-till-nyckelbiotoper.-nulagesbeskrivning-2018.pdf> [2020-06-20].

SEI (2017). *Skogen i bioekonomi*. Tillgänglig: <https://www.sei.org/> [2020-06-20].

Skogsindustrierna (2020). *Vad är ett hållbart skogsbruk?* Tillgänglig: <https://www.skogsindustrierna.se/om-skogsindustrin/skogsindustrin-i-korthet/lyssna-pa-forskarna/vad-ar-ett-hallbart-skogsbruk/> [2020-06-20].

Skogsstyrelsen (2017). *Naturvårdsavtal*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/aga-skog/skydda-skog/naturvardsavtal/> [2020-03-30]

Skogsstyrelsen (2020). *Skogsvårdslagstiftningen*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/globalassets/lag-och-tillsyn/skogsvardslagen/skogsvardslagstiftningen-20202.pdf> [2020-04-08]

Skogssverige (2017). *Skogen i bioekonomin*. Tillgänglig: <https://www.skogssverige.se/politik-ekonomi/skogen-i-bioekonomin> [2020-06-22]

Skogssverige (2019). *Politik och ekonomi*. Tillgänglig: <https://www.skogssverige.se/politik-ekonomi/skogen-ekonomin> [2020-04-08]

Skogsvårdslagstiftningen (2020). *Lag och tillsyn*. Tillgänglig: <https://www.skogsstyrelsen.se/lag-och-tillsyn/skogsvardslagen/> [2020-04-14]

Statistiska centralbyrån (2020). *Att välja metod och intervjupersoner*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/dokumentation/statistikguiden/undersokning-och-urval/att-valja-metod-och-intervjupersoner/> [2020-06-20].

Sveriges natur (2019). *Ingen fälld enligt skogsvårdslagens naturvårdsparagraf*. Tillgänglig: <https://www.sverigesnatur.org/aktuellt/ingen-falld-enligt-skogsvardslagens-naturvardsparagraf/> [2020-06-20].

Sveriges radio (2012). *Skogsvårdslag får kritik*. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=106&artikel=5282762> [2020-06-20].

Sveriges Riksdag (2019). *Stärkt äganderätt och flexibla skyddsformer*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/kommittedirektiv/starkt-aganderatt-flexibla-skyddsformer-och_H7B146. [2020-06-20].

Lagar

SFS (1998:808). Miljöbalk. Stockholm: Miljö- och energidepartementet.

SFS (1998:861). Jordabalken. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS (1972:719). Expropriationslag. Stockholm: Justitiedepartementet.

Muntliga källor

Fredrik Staland, tf kommunikationschef på Mellanskog (skype, 20-03-2020)

Karin Wiklund, Naturvårdshandläggare på Länsstyrelsen, Uppsala län (skype, 03-04-2020)

Skogsägare med naturreservat, Uppsala län (telefon, 21-04-2020)

Skogsägare med naturvårdsavtal, Uppsala län (telefon, 21-04-2020)

Skogsägare med naturreservat och naturvårdsavtal, Uppsala län (telefon, 21-04-2020)

Skogsägare med naturreservat, Uppsala län (telefon, 22-04-2020)

Skogsägare med naturreservat, Uppsala län telefon, 22-04-2020)

Ellen Salomonsson, Skogskonsulent på Skogsstyrelsen, Uppsala-Västmanlands distrikt (zoom, 22-04-2020)

Skogsägare med naturreservat och naturvårdsavtal, Uppsala län (telefon, 23-04-2020)

Skogsägare med naturvårdsavtal, Uppsala län (telefon, 23-04-2020)

Skogsägare med naturvårdsavtal, Uppsala län (telefon, 23-04-2020)

Skogsägare med naturvårdsavtal och naturreservat, Uppsala län (telefon, 23-04-2020)

Skogsägare med naturreservat, Uppsala län (telefon, 24-04-2020)

Skogsägare med naturreservat, Uppsala län (telefon, 24-04-2020)

Skogsägare med naturreservat, Uppsala län (telefon, 24-04-2020)

Skogsägare med naturvårdsavtal, Uppsala län (telefon, 24-04-2020)

Bilaga 1: Enkät till skogsägare i Uppsala län

Enkäten var uppbyggd så att skogsägare kunde svara oavsett om de hade naturreservat eller naturvårdsavtal på sin mark. De frågor som ställdes i enkäten var utformade så att respondenten kunde svara ja eller nej på varje fråga. Enkätens sista fråga följdes av en textruta där respondenten först kunde dela med sig av andra tankar och åsikter, fortfarande under anonyma former. Därefter fanns utrymme för respondenten att delge sina kontaktuppgifter för en vidare kontakt med författarna. Frågorna som ställdes i enkäten var följande:

1. I Vilken kommun äger du skog?

2. Hur många hektar skogsmark äger du?

3. Hur många hektar produktiv skogsmark äger du?

4. Naturreservat är den vanligaste typen av formellt skydd i Sverige. Anledningen till att naturreservat bildas är för att långsiktigt bevara natur som av något skäl anses värdefull. Vid upplåtelse av mark i syfte att bilda naturreservat utgår en ersättning om marknadsvärdet + 25%. Det är ett belopp som förväntas täcka upp för de förlorade intäkterna den produktiva skogsmarken annars skulle inbringat. Anser du att ersättningen är tillräcklig?

5. Naturvårdsavtal är ett civilrättsligt avtal mellan Skogsstyrelsen och markägaren om frivilligt skydd av skogsmark för att bevara och utveckla särskilda naturvärden. Avtalen innebär att markägaren värderar miljömålen högre än produktionsmålen, dvs. skötseln inriktas på naturvärden istället för på virkesproduktion. Vid naturvårdsavtal finns en grundutbetalning som uppgår till 8000 kronor. För ett 50-årigt avtal utgår 60% av områdets rotnetto. För ett fastighetsavtal ges 60% av rotnettot på NO/NS-arealen i ersättning. Anser du att ersättningen är tillräcklig? NO = naturvård, orört där skogen lämnas för fri utveckling. NS = naturvård med skötsel. Här väger miljövärdena tyngst men de kan behöva bevaras eller förstärkas med naturvårdande skötsel.

Bilaga 2: Intervju med skogsägare

1. Vilken form av avtal har du? Är det naturreservat eller naturvårdsavtal?
2. Har du frivilligt valt att ingå detta eller är det något du blev ålagd att ingå?
3. Betalas din ersättning som en klumpsumma eller uppdelat under olika tidpunkter?
4. Anser du att ersättningen är tillräcklig? Varför/varför inte?
5. Har avtalet inneburit något mer arbete för dig?
6. Har din syn på skogsbruk och värdet av skogen förändrats tack vare ditt avtal?
7. Anser du att biologisk mångfald är viktig att tänka på?
8. Anser du att den information som gavs vid inlösning eller när avtalet tecknades tillräcklig för att förstå vad det innebar? Eller har du fått kompletterande information i efterhand?
9. Hur skulle dessa avtal kunna förbättras anser du?
10. Vilken ersättning skulle du anse är tillräcklig? (Om du inte tycker att ersättningen redan är tillräcklig).
11. Anser du att det behövs ytterligare stöd och hjälp från ansvarig myndighet?
12. Är det något du vill tillägga i intervjun? Något som vi ska tänka på under arbetets gång? Något som är extra viktigt för dig?

Bilaga 3: Intervju med Länsstyrelsen

Vid intervju med Länsstyrelsen diskuterades upplägget och processen kring naturreservat. Författarna hade i förväg skrivit frågor och skickat till ansvarig handläggare som under intervjun skulle besvara dessa frågor. Följande frågor låg till grund för den intervju som hölls med Länsstyrelsen i Uppsala:

1. Hur går processen till när beslut om naturreservat ska bildas? Vilka kriterier ska uppfyllas?
2. Finns någon schablon för ersättningen som ges, och i så fall, hur ser den ut?
3. Hur upplevs reaktionerna från skogsägarna när deras skogsmark klassificeras som skyddad mark?
4. Upplevs kontakten mellan Länsstyrelsen och skogsägare som tillräcklig eller bristande?

Bilaga 4: Intervju med Skogsstyrelsen

Vid intervju med Skogsstyrelsen diskuterades naturvårdsavtal eftersom det är Skogsstyrelsen som ansvarar för dessa. Ansvarig skogskonsulent fick intervjufrågorna i förväg för att intervjun skulle bli så innehållsrik som möjligt. De frågor som författarna utgick från under intervjun med Skogsstyrelsen var följande:

1. Vad menas med ett naturvårdsavtal?
2. Hur går processen till när det beslutas om ett naturvårdsavtal?
3. Hur ser betalningsprocessen ut?
4. Hur vanligt är det med naturvårdsavtal i Sverige?
5. Hur länge har den här typen av avtal funnits?
6. Vilka kriterier ska uppfyllas för att ett naturvårdsavtal ska kunna tecknas?
7. Hur upplevs avtalen av er på Skogsstyrelsen? Hur tas beskedet? Är skogsägare nöjda?

Dessa intervjuguider ligger till grund för det material som senare har behandlats och slutligen givit ett resultat till studien.